

Özlem TEZCAN *
Sefer ADA **
Z. Nurdan BAYSAL ***

Eğitim Alanında Eylem Araştırmaları°

Action Research in Educational Studies

Özet

Bu çalışmada eğitimin paydaşları olan öğretmen, yönetici ve öğrencilerin süreç içerisinde birebir yer aldıkları, bazen iyileştirmeye bazen de dönüştürmeye yönelik düzenleme fırsatı sunan bir yöntem olan "Eylem Araştırması" tanıtılmıştır. Eylem araştırması, katılımcıları sosyal ortamları içerisinde uygulama yaparak tanıma şansı sunan, eğitim uygulamalarında işbirliğine dayalı bireysel bir inceleme yöntemi olarak tanımlanan sistematik bir süreçtir. Alan yazında yapılan çalışmalar ışığında eylem araştırmasının tarihçesi, felsefesi, modelleri, özellikleri vb. bilgilerin yer aldığı bu çalışmada özellikle eğitim çalışmalarındaki yapısı hakkında detaylı bilgi sunulmuştur. Eğitim paydaşları olan öğretmen, öğrenci, yöneticiler yönünde ne tür faydalar sağladığı aktarılmaya çalışılmıştır. Ayrıca gerçek yaşam problemlerini çözme girişiminde nasıl kullanılabileceği, uygulayıcının dikkat etmesi gereken noktaların ne olduğu vurgulanarak, yararları ve sınırlılıklarından söz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Eylem araştırması, eğitim çalışmaları, yöntem çalışması

Jel Kod: C-18, P-46

Abstract

This study introduces "action research". Teachers, administrators, and students, who are the stakeholders of education, personally take part in action research, which allows making arrangements for improvement or transformation. Action research is a systematic process that allows getting to know the participants through practices in their social environments and is defined as a method of individual examination based on collaboration in educational practices. This study presents information about the history, philosophy, models, and characteristics of action research in the light of the studies in the literature. Also, detailed information is provided about its structure in educational research. The study also tries to explain the benefits action research brings to teachers, students, and administrators, who are the stakeholders of education. Furthermore, the study mentions how action research can be used within attempts to solve real-life problems, highlights the points to be considered by its implementer, and states its benefits and limitations.

Keywords: Action Research, Educational Research, method study

Jel Code: C-18, P-46

* Arş. Gör., Kocaeli Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sınıf Öğretmenliği A.B.D, ozlemapak@kocaeli.edu.tr

** Prof. Dr., Gedik Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü, sefer.ada@gedik.edu.tr

*** Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sınıf Öğretmenliği A.B.D, znbaysal@marmara.edu.tr

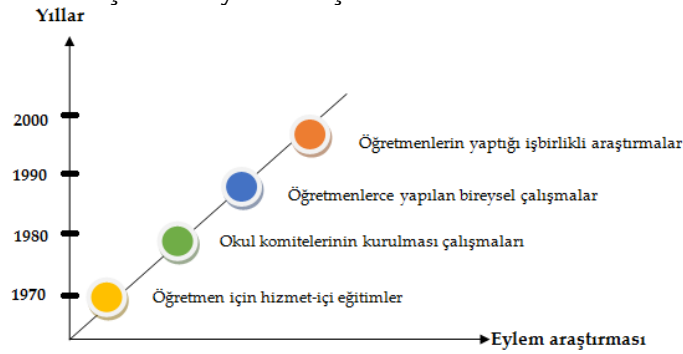
° İlkokul 3.Sınıf Hayat Bilgisi Dersinde Sosyal Beceri Eğitim Programının Etkisinin Sınanması: Bir Eylem Araştırması" başlıklı doktora tezinden türetilmiştir.

Giriş

Eğitim alanında yapılan araştırmaların önemi gün geçtikçe artmakta; bilimsel yönden güçlü, uygulamaya dönük, nicel ve nitel yöntemlerin bir arada kullanıldığı çalışmaların sayısının artırılması hedeflenmektedir. Eğitim araştırmaları, bilimsel kuramları test eden, ampirik ve analitik ilişkileri saptayan ve eğitsel uygulamaların değerini ortaya koyan disiplinler arası araştırmalardır (Balcı 1997: 18). Bu yüzden eğitsel araştırmalar yöntem ve tekniklerini orijinal olarak geliştirilen bilim dallarından almış; ancak onların bazılarını olduğu gibi kullanmış, bazılarını ise eğitim ortamına uygularken değişime uğratmıştır. Özellikle eğitim çalışmalarında eylem araştırması, eğitim sürecinin kalitesini arttırmak ve bir okulun içinde bulunduğu durumu anlamak için geçen süreç olarak tanımlanabilir (Hensen 1996; Johnson, 2014; McTaggart, 1997). Bu yöntem ile uygulamaları geliştirmek ve eğitsel uygulamaları nasıl geliştirebileceğimizi, okul veya sınıf ortamında yaşanan önemli problemleri nasıl çözebileceğimizi anlayabiliriz (Mills, 2003; Stringer, 2008). Ayrıca eğitimcilerin mesleki gelişimlerini kolaylaştıran ve araştırma ile uygulama arasındaki boşluğu doldurabilecek birtakım fırsatlar da sunmaktadır. Bununla birlikte profesyonel uygulamaların anlaşılmasında ve geliştirilmesinde, sınıfın ve sosyal hayatın gerçek yaşam problemlerini çözme girişimlerinde ve uygulayıcıların araştırmalara katılmasında da önemli araçlardır (Glickman 1990; Sagor, 2000).

Eğitimde eylem araştırmaları, öğretmenlerin mesleki gelişimlerini sağlamak amacıyla kullanılmaktadır. Stephen Corey (1949) eylem araştırmalarını eğitimde kullanan ilk araştırmacılardan biridir (Kemmis, 1980: 9). Corey, eğitimde bilimsel yöntemin değişim oluşturacağına, eğitimcilerin hem araştırmaya hem de bu bilgilerin uygulanmasına katılmalarının gereğine inanmıştır. 1970'li yıllarda ivme kazanan 1980'li yıllara kadar öğretmenlerin mesleki gelişimlerinin iyileştirilebilmesi için öğretim genellikle, üniversitelerde ve bölgesel merkezlerde düzenlenen kurslarda verilmekteydi. Sonraki dönemlerde ise bu eğitimlerin niteliğinde yaşanan değişimler ışığında araştırmalar akademi merkezli olmaktan çıkarak öğretmen merkezli eğitim araştırmalarına döndü (McNiff, 1988).

Şekil 1. Eylem Araştırmalarına Yönelim

Kaynak: (Schmuck, 1997 Akt. Creswell, John W. (2012). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. Sage).

Eylem araştırması yaklaşımı yeni değildir (Dick, Stringer ve Huxham 2009), tarihçesi daha eskilere dayanmaktadır. 1946'da sosyal ve deneysel bir psikolog olan ve eylem araştırmasının babası olarak kabul edilen Kurt Lewin Zadek (1944) ,“Sosyal

Araştırmalar” adlı eserinde sosyal sorunlar hakkında duyduğu endişe sonucunda organizasyonlar içinde yaşanan çatışma, kriz ve değişim için katılımcı grup süreçleri üzerinde durmuştur (Elliot, 1991; Beverly, 1993; Glanz, 1999). 1946’da ise “Eylem Araştırması ve Azınlık Sorunları” adlı yazısı ile ilk defa “Eylem Araştırması” ifadesini kullanmıştır (Adelman, 1993: 7; Ahmed, 2009: 21). Eylem araştırmasını, karmaşık durumlarda ne yapılabileceği hakkında açıklık getirerek uygulayıcılara yardım eden bir araştırma olarak tanımlamıştır (Baumfield, Hall & Wall, 2013). Bu araştırmanın amacı; eylem araştırmasının tanımı, felsefi yaklaşımları, türleri, özellikleri, modelleri hakkında bilgi paylaşımında bulunmak ; eğitim paydaşları ve eğitim örgütleri üzerindeki yansımalarını literatür taramasına bağlı olarak incelemektir.

1. Eylem Araştırması: Tanımlar: Eylem araştırması, bir sosyal bağlamın dinamiklerini sistematik olarak inceleme ve bu sosyal bağlamı daha iyiye taşımak için yapılması gerekenleri eleştirel yansıtımlar ve sorgulamalar yoluyla değerlendirme çabası ya da müdahale etme süreci olarak tanımlanmaktadır (Kemmis, 1993; Bogdan ve Biklen, 2003; Greenwood ve Lewin, 2007; Somekh, 2006; Costello, 2007).

Eylem araştırması,süreç içerisinde uygulayıcının ya da bir araştırmacı ile birlikte gerçekleştirdiği ve uygulama sürecine ilişkin sorunların ortaya çıkarılması ya da ortaya çıkmış bir sorunu anlama ve çözmeye yönelik veri toplama ve analiz etmeyi içeren bir araştırma yaklaşımıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 295). Kemmis ve Mc Taggart (1988: 5) eylem araştırmasını; katılımcılar tarafından sosyal durumlarda kendi uygulamalarını ve bu uygulamaların geçtiği durumları anlamalarının yanı sıra, eğitim uygulamalarının verimliliğini geliştirmek amacıyla yürütülen işbirliğine dayalı bireysel bir inceleme biçimi olarak tanımlamaktadır. Eylem araştırması, katılımcıların üzerinde çalışılan durumla ilgili derinlemesine yaptığı kritik ve pratik deneyimlerine dayanmaktadır. Ayrıca araştırmalara ve eyleme rehber olacak teori geliştirmeyi amaçlamaktadır (Köklü, 2001: 35). Johnson’a (2014) göre ise eylem araştırması gerçek sınıf ortamında, öğretimin niteliğini anlama ve geliştirmeye yönelik bir süreç ;, önceden planlanmış, düzenlenmiş ve diğer ilgili kişilerle paylaşılabilen bir araştırma türüdür

2. Eylem Araştırmasına Yönelik Felsefi Yaklaşımlar

Eylem araştırması ile ilgili yapılan açıklamalar incelendiğinde, bu araştırma türünün amacının “sınıf, program ya da tüm okuldaki mevcut durumun değişimi ya da gelişimini sağlamak” olduğu konusunda birleşilmektedir (Kuzu, 2009: 30). Bir eylem araştırmacısı, daha iyiye yönelik değişimi umut eder, daha iyi bir dünyanın hayalini kurar ve fark oluşturmayı arzular (Mac Naughton, Hughes ve Smith, 2009: 5).

Pozitivist bilim insanları birçok felsefi bakış açısını referans olarak gösterebilir. Eylem araştırması yürüten araştırmacılar farklı felsefi bakış açıları ile benzer çalışmalar yapabilir. Bu felsefi bakış açıları şunlardır (Susman ve Evered, 1978: 594-595):

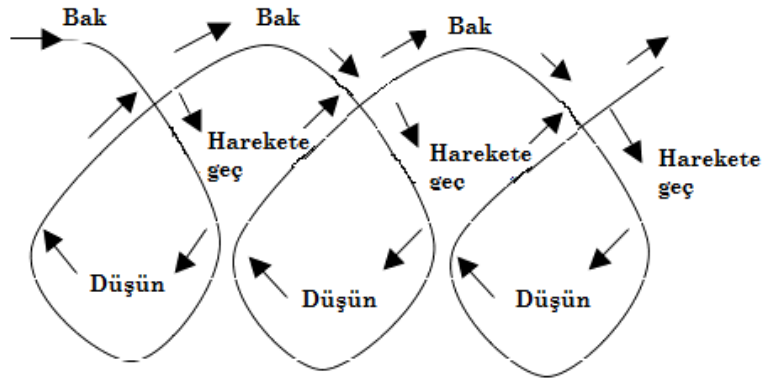
- *Uygulama (Praxis)*, Aristo felsefesine dayanmakla birlikte sosyal değişimin daha iyi koşullarda uygulanmasına dayanmaktadır.
- *Yorumsama (Hermeneutics)*, varsayım olmadan bilgiye ulaşamayacağı mantığı ile araştırmacı kendi varsayımlarına dayanan bir çalışma yürütmektedir. Araştırmacı süreç içerisinde yaşananlar sonucunda varsayımlarına yönelik değişiklikler yapabilmektedir.

- *Varoluşçuluk (Existentialism)*, eylem araştırması ve varoluşçuluk arasında birçok ortak nokta bulunmaktadır. Her ikisi de akılcı bilimin sınırları dâhilinde insanların seçimleri ve değerleri ile ilgilenmekte, “İnsan Gelişimi”ni esas almaktadır.
- *Faydacılık (Pragmatism)*, düşünceler ve eylemler sağladıkları katkıya göre değerlendirilir, eylem araştırmasında da sonucun olumlu olmasına odaklanılmaktadır.
- *Süreç Felsefesi (Process Philosophies)*, her süreç birbirinden farklıdır ve değişim sürekli. Bu bağlamda eylem araştırmasında şartların ve ortamın tekrarlanması mümkün olmamaktadır. Dolayısıyla her durum kendine özgü olarak savunulmaktadır.
- *Fenomenoloji(Phenomenology)*, kişisel bakış açıları ve yorumlar ön plana çıkmaktadır. Böylece araştırmacı önyargılarını kabul ederek en aza indirgemektedir.

3. Eylem Araştırması Modelleri

Eylem araştırmalarında temel amaç var olan bir durumu daha iyi bir noktaya taşımak olduğundan, sürecin esnek bir döngü şeklinde yürütülmesi söz konusudur. Bu döngüsel yapıdaki adımlar kişiden kişiye farklılık göstermektedir. Örneğin Lewin (1946) eylem araştırmasını planlama- eyleme geçme- gözleme ve yansıtma etkinliklerini kapsayan döngüsel bir süreç olarak tanımlamıştır. Döngüsel yapının içeriği Stringer (2004) için “bak- düşün - harekete geç” şeklindedir (Akt. Dick, Stringer ve Huxham, 2009: 2). Şekil 2’de (Stringer, 2004: 4) tarafından hazırlanan eylem araştırması döngüsü yer almaktadır. Bu döngüde “bak- düşün- harekete geç” adımları yer almaktadır.

Şekil 2. Eylem Araştırması Döngüsü

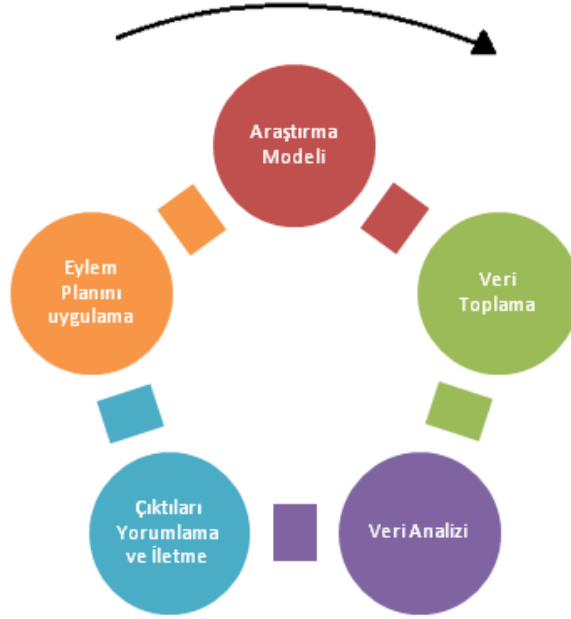
Kaynak: Stringer, Ernest. T. (2004). Action research in education. Upper Saddle River, NJ: Pearson/Merrill/Prentice Hall.

Şekil 2’de eylem araştırması döngüsündeki adımlar şöyledir: “Bak” aşamasında, araştırmacı dikkatli bir gözlem, dinleme ve kaydetme aracılığıyla bilgilere ulaşmaktadır. “Düşün” aşamasında araştırmacı önemli olan durumları tanımlayabilmek için elde edilen

verileri analiz etmektedir. “Harekete geç” aşamasında ise araştırılan problem ile ilgili çözümler uygulanmakta ve bilgiler yeniden gözden geçirilmektedir.

Kemmis ve McTaggart (1988) ise eylem araştırma döngüsünü oluşturmada Lewin’in görüşlerini benimsemiş ancak süreci genişleterek planlama, gözlem, yansıtma, yeniden gözden geçirme ve değerlendirme aşamalardan oluşan yeni bir model ortaya koymuştur. Şekil 3’de eylem araştırma döngüsünün kilit süreçlerinin genişletildiği şekil yer almaktadır (Stringer, 2004: 5).

Şekil 3. Eylem Araştırması Döngüsü

Kaynak: Stringer, Ernest. T. (2004). Action research in education. Upper Saddle River, NJ: Pearson/Merrill/Prentice Hall.

Stringer (2004)’e göre bu döngü bütün eylem araştırmalarında var olan ortak bir süreci temsil eder. Çalışma tasarlanırken araştırmacılar konuyu dikkatle araştırmalı, süreci sistemli bir şekilde kurgulamalı ve geçerlik süreci ile etik kuralları dikkate almalıdır. Kemmis ve Mc Taggart (1988)’e göre ise eylem araştırması süreci; planlama, uygulama/eylem, gözlem, yansıtma ve planları gözden geçirerek yeniden planlama aşamalarından oluşmaktadır.

4. Eylem Araştırmasının Özellikleri

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere birden çok uzman tarafından birçok farklı özellik listeleri sunulmuştur. Örneğin Järvinen (2009)’a göre eylem araştırmasının özellikleri şunlardır:

- İnsanların bakış açısına dayanarak gelecekteki sistemlerin insanın yararına olması gerekliliğine vurgu yapar.
- Değişime rehber uygulamalarla bilgi üretir.

- Hem eylem hem de değerlendirme anlamına gelir.
- Eylem araştırmacısı ve süreçte yer alanlar arasındaki işbirliği ile gerçekleşir.
- Var olan bir gerçekliği değiştirebilir ya da yeni bir sistem geliştirebilir.
- Araştırmacı soruna müdahale eder.
- Eylem araştırmalarında bilgi kullanılabilir, test edilebilir ve değiştirebilir.

Johnson (2014)'e göre ise eylem araştırmalarının genel özellikleri şöyle sıralanabilir:

- *Eylem araştırmaları sistemattir:* Veri toplama araçları, yöntemi ve süresi araştırmacıya bir özgürlük tanısı da sistemattik bir yaklaşım belirlenmelidir. Çünkü eylem araştırması yöntemsel ve planlı bir gözlemdir.
- *Araştırmaya bir yanıtla başlanmaz:* Araştırmacı önyargısız olarak başlayacağı gözlemlerde, problemin veya durumun tespiti ve çözümüne yönelik araştırma sorularına odaklanır. Cevapların ne olduğu süreç sonunda netlik kazanır.
- *Bir eylem araştırması karmaşık veya ayrıntılı olmak zorunda değildir:* İyi düzenlenmiş bir eylem araştırması çok fazla ayrıntıya takılmadan gerekli bilgilerin aktarıldığı bir yapıya sahip olmalıdır. Aksi takdirde ayrıntıya boğulmuş bir çalışma okuyucu tarafından okunmak istenmez veya anlaşılmaz.
- *Veri toplanmaya başlanmadan önce araştırmanın dikkatlice planlanması gerekir:* Veri toplamaya başlamadan önce bir takım plan ve ön hazırlıkların yapılması, araştırmanın sağlıklı yürüyebilmesi için çok önemlidir. Çalışma esnasında bir takım değişiklikler yapma fırsatı sunsa da sistemattik bir sorgulama gerektirdiği için dikkatli planlanmalıdır.
- *Araştırma projesinin uzunluğu değişebilir:* Araştırma sorusu, süresi, ortam ve veri toplama araçlarına göre çalışmanın süresi farklılık gösterebilir. İki aydan bir eğitim öğretim yılına kadar süren çalışmalar yapılabilir.
- *Gözlemler düzenli olmalıdır:* Gözlemler süreç içerisinde düzenli olarak yapılmalı ve önceden planlanmış bir programla yürütülmelidir. Alınan gözlem notları gözlem süresine göre farklı uzunluklarda olabilir.
- *Eylem araştırma projeleri basit olabileceği gibi ayrıntılı da olabilir ve sonuçlar resmi çalışmalar için de kullanılabilir:* Bazı araştırma projeleri kısa ve basitken bazıları ayrıntılı ve karmaşıktır. Bu özelliklerine göre yazılan raporlar resmi çalışmalar için de kullanılabilir.
- *Eylem araştırmaları kuramın içine gömümlü olabilir:* Soruları, bulguları ve sonuçları var olan bir kuramla ilişkilendirmek, araştırmanızı bir başka araştırma raporunun sonuçları ile nasıl ilişkilendirdiğinizi ortaya koymanıza yardımcı olabilir. Bu bağlamda araştırmanıza başlamadan önce kısa bir kaynak taraması yapılmalıdır.
- *Eylem araştırması nicel araştırma türleri içinde yer almaz:* Eylem araştırmalarında amaç anlamaktır. Bu yüzden bir başka çalışma ile karşılaştırmanız veya deney

kontrol gruplu bir çalışma yapmanız gerekmemektedir. Çünkü herhangi bir ispat yapılması zorunluluğu yoktur.

- *Sayısal sonuçlara dayanan eylem araştırması projelerinin bulguları sınırlıdır:* Eylem araştırmalarında nicel yöntemler kullanılmasına rağmen, araştırma sonuçlarını yorumlamada geniş kitlelere genelleme yapılırken dikkatli olunmalıdır. Bunun nedeni küçük gruplarla çalışılması ve kontrol edilemeyen veya hesaba katılmayan bir takım değişkenlerin de ortamda yer almasıdır.

Eylem araştırması yukarıda sıralanan özellikleri ile diğer araştırma türlerinden ayrılmaktadır. Öncelikle araştırmacıların da dahil olduğu çalışma grubuna odaklanmaktadır- insanlar en iyi şekilde nasıl öğrenir, kendi kendilerine bunu nasıl başarabilirler gibi sorulara odaklanmaktadır (Ahmed, 2009: 21). Grant (2007: 272)'a göre ise birçok farklı düzeydeki insan (araştırmacılar ve katılımcılar, öğrenciler ve (denetleyici) araştırmacı vb.) etrafındaki interaktif bir süreçtir. Aynı zamanda araştırmacılar da kendilerini geliştirerek bunu sürece etkin olarak yansıtılmaktadırlar. Bu bağlamda eylem araştırmasının sosyal bir boyutu da vardır. Gerçek dünyada yaşanan durumlar ve gerçek problemlerin çözülmesini amaçlamaktadır. Son olarak araştırmacılar, diğer araştırma türlerinin aksine objektif kalabilmek için özel bir çaba göstermezler ama diğer katılımcılara kendi önyargılarını açıkça belirtmelidirler (Ahmed, 2009: 21).

5. Eylem Araştırmasının Sınıflandırılması

Eylem araştırmalarının araştırmacı ve katılımcıların süreç üzerindeki kontrollerinin farklılığına bağlı olarak sınıflandırıldığı söylenebilir (Masters, 1995; Ferrance, 2000; Norton, 2009; Yıldırım ve Şimşek, 2011; Küçüker ve Selvi 2016). Bu sınıflamalar çok çeşitli gibi gözükse de belli ölçütlerle belli başlı gruplamalar yapılabilir (Uzuner, 2005: 3) Örneğin Berg (2001: 186-187)'e göre üç gruba ayrılmıştır: (1) *bilimsel/ teknik/ işbirlikçi*: önceden belirlenmiş teorik çerçeveyi temel alır. (2) *pratik/ karşılıklı işbirliği/ müzakereci*: uygulama ve hizmeti iyileştirmeyi amaçlar. (3) *özgürleştirici/ iyileştirici/ eleştirel*: uygulayıcılar açısından anlaşılmayan noktaları aydınlatır, problemlerin çözülmesine yardımcı olur. Birçok farklı sınıflandırma ile birlikte özellikle eğitim ortamlarındaki yapının dikkate alındığı sınıflandırmalar da bulunmaktadır. Tablo 1'de Ferrance (2000)'in eğitim ortamlarındaki eylem araştırmaları, katılımcılar ve rolleri dikkate alarak yaptığı sınıflandırma yer almaktadır.

Tablo 1. Eylem Araştırması Sınıflandırılması

	Bireysel öğretmen araştırmaları	İşbirliğine dayalı eylem araştırmaları	Okul çapında eylem araştırmaları	Bölge çapında eylem araştırmaları
<i>Odak</i>	Tek sınıf ile ilgili bir konu	Tek sınıf ya da birkaç sınıf ile ilgili ortak konu	Okuldaki problemler ya da toplu ilgi odağı	Bölge sorunları Organizasyon yapısı
<i>Olası destek</i>	Danışman Teknoloji kullanımı Veri toplama ve analizi ile ilgili yardım	Vekil öğretmen Serbest zaman Yöneticiler ile yakın ilişkiler	Okul taahhüdü Liderlik İletişim Dış ortaklar	Bölge taahhüdü Kolaylaştırıcı Kayıt edici İletişim Dış ortaklar
<i>Potansiyel etki</i>	Program Öğretim Değerlendirme	Program Öğretim Yaklaşım Politika	Okulda yeniden yapılanma ve değişimin olası etkileri Politika Veli katılımı	Kaynak sağlanması Mesleki gelişim aktiviteleri Organizasyon yapısı Politika
<i>Yan etki</i>	Veriler aracılığıyla uygulama hakkında bilgi verme Bilgiler her zaman paylaşılmaz	Meslektaşlığı geliştirme Ortaklık oluşturma	Meslektaşlığı geliştirme, işbirliği ve iletişim Takım çalışması Anlaşmazlık süreci	Meslektaşlığı geliştirme, işbirliği ve iletişim Takım çalışması Anlaşmazlık süreci

Kaynak: Ferrance, Eileen. (2000), *Themes in Education: Action Research*, The Education Alliance: Brown University, Providence, Rhode Island.

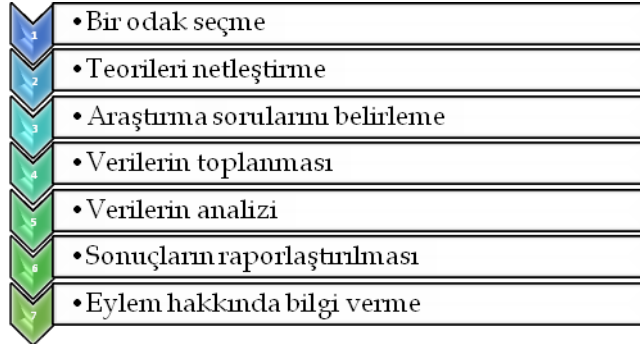
Tablo 1 incelendiğinde, sınıfındaki bir sorunu araştıran bir öğretmenin bireysel olarak yaptığı araştırmalar, işbirliğine dayanan ortak bir sorun üzerinde çalışan bir grup öğretmen, okul yöneticileri veya dışarıdan yapılan katkılarla okul çapında yapılan araştırmalar olabilirken ve bir eğitim bölgesinin sorunu üzerinde çalışan bir ekip ve diğer katılanların yaptığı araştırmalar da olabilir (Ferrance, 2000: 7). Bir öğretmen sınıfındaki uygulamalar ile sınıf yönetimi, öğretim stratejileri, materyal kullanımı veya öğrencilerin öğrenme düzeyleri gibi konularla ilgili çözümler arayabilir. Ayrıca, okul yöneticilerinden, müfettişlerden, ailelerden veya diğer paydaşlardan destek alabilir. İşbirliğine dayalı eylem araştırmalarında iki veya daha fazla öğretmen ya da bir grup öğretmen ve diğer paydaşlardan oluşan bir grup birkaç sınıfı kapsayan ya da bazı

sınıflarda yaşanan ortak bir problem üzerinde çalışabilirler. Okul çapında gerçekleştirilen araştırmalarda tüm okulda yaygın olan konulara odaklanılır. Okulda çalışan personelden oluşturulan bir takım ile birlikte veri toplayarak, eylem planı hazırlanabilir. Bölge çapında yapılan eylem araştırmaları ise diğerlerine göre biraz daha karmaşık bir yapıya sahiptir. Sorunlar örgütsel, toplum temelli veya performansa dayalı olabilir. Bir bölgede bulunan okullardaki ortak bir probleme birlikte çözüm arayabilirler. Birden fazla katılımcıya ihtiyaç duyulacağı için süreci yönetmek için okul taahhütlerine ihtiyaç duyulabilir. Veri toplama takvimi, toplantı saatleri gibi konularda ortak bir karar alabilmek, veri toplama sürecinde tüm katılımcılara karşı adil olunması gibi orlukları aşmak için okul taahhüdü yapmak yerinde bir karar olabilir (Ferrance, 2000).

6. Eylem Araştırması Süreci

Literatür incelendiğinde eylem araştırmasının uygulama adımları birden çok farklı yaklaşım ile aktarılmaktadır (Johnson 2014; Sagor, 2000, Kuzu, 2009). Doğası gereği birçok adımı içinde barındıran bu yöntem için atılması gereken adımların bazıları yer değiştirebilir, bazıları daha ayrıntılı basamaklandırılabilir, bazıları ise çıkarılabilir. Alan yazında yer alan çalışmalar incelendiğinde “döngü” ifadesi ile anılan eylem araştırmaları her kim tarafından yapılırsa yapılsın yedi süreçten geçer. Bu süreçler şöyle sıralanabilir (Sagor, 2000: 3):

Şekil 4. Eylem Araştırması Süreci

Şekil 4 incelendiğinde öncelikle odak bir konu veya problem belirlenir. Odak konuya ilişkin teorik yapı, değer ve inançlar tespit edilir. Daha sonra odak konu ya da problem ile ilgili araştırma soruları hazırlanır. Araştırmacı(lar) verileri toplama aşamasında uygun veri araçlarını geliştirerek geçerliliğini ve güvenilirliğini sağlayarak uygun zamanda verileri toplar. Verilerin analizinde bazen nitel bazen nicel bazen de karma yöntem ile veriler analiz edilir. Daha sonrasında sonuçların raporlaştırılması ve son olarak da eylem planı ve süreç hakkında bilgi paylaşımında bulunulur (Sagor: 2000).

Literatürde yer alan çalışmalar incelendiğinde farklı adımlar altında belirtilen tanımlar yer almakla birlikte adım olarak görülen basamaklar şöyle sıralanabilir:

1. *Problem alanının/odak konunun belirlenmesi:* Eylem araştırmasının bu ilk aşaması, araştırmacının uzmanlık alanında yer alan, merak ettiği ve bir değişim yaratmak istediği bir konuyu belirlemesi sürecidir. Araştırmanın konusu, bir sorunu belirlemek olabileceği gibi, bir öğretim yönteminin etkililiğini sınamak da olabilir. Problem alanının belirlenmesi aşamasında yapılan alan yazın

incelemesinin, “Diğer araştırmacılar ilgilendiğim konuda neler söylüyorlar, bunlar benim uygulamalarımla ne derece örtüşüyor, eğer öyle ise ya da değilse neden, ortamda bir değişiklik yapmaya gerek var mı, eğer varsa ne gibi bir değişiklik olmalı?” gibi sorulara yanıtlar sağlaması gerekmektedir (Costello, 2007).

2. *Verilerin toplanması:* Araştırmacı bu aşamada öncelikle verilerin hangi kaynaklardan, hangi tekniklerle, ne zaman ve ne sıklıkta toplanacağına dair sistemli bir plan yapmaktadır (Johnson, 2014; Mills, 2003). Mills (2003)’e göre, bu noktada araştırmacının sorması gereken soru “Burada neler oluyor?” sorusudur. Bu sorudan yola çıkılarak, araştırmanın gücünü ortaya koyan çeşitleme (triangulation) yaklaşımı benimsenmelidir (Costello, 2007; Johnson, 2014; Mills, 2003; Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu yaklaşım genellikle gözlem, görüşme ve doküman incelemesidir. Nitel araştırmalarda, birden fazla veri toplama tekniğinin birlikte kullanılması, toplanan verilerin ve yapılan açıklamaların güvenilirliğinin ve geçerliliğinin artırılması açısından önem kazanmaktadır. Bir diğer deyişle, veriler en az iki kaynaktan toplanmalı ve bunlar bir arada değerlendirilerek yorumlanmalıdır.
3. *Verilerin analiz edilmesi ve yorumlanması:* Verilerin analiz edilmesi, süreçte o ana dek toplanan tüm verilerin bir araya getirilerek özetlenmesi; verilerin yorumlanması ise bu özetten yola çıkılarak bir sonraki adımın ne olması gerektiğinin ortaya konması olarak tanımlanmaktadır. Analiz aşamasında tüm verilerden anlamlı ve ortak kategoriler, temalar, örüntüler çıkarılmaya çalışılmaktadır (Johnson, 2014; Mills, 2003).
4. *Eylem planının oluşturulması:* Eylem planı oluşturma aşamasında, araştırmacının kendisine “Elde ettiğim veriler ve tecrübelerimden yola çıkarak şimdi ne yapmalıyım?” sorusunu sorduğu aşamadır (Mills, 2003). Genellikle bir ya da iki paragrafta yanıtlanan bu soruyla birlikte, araştırmacı ortamda bir değişim sağlamak için hangi müdahalede bulunması ya da hangi yöntemi kullanması gerektiğini belirlemekte ve bu eylem planını uygulamaktadır (Johnson, 2014).
5. *Eylem planının değerlendirilmesi:* Eylem araştırmasının son aşaması olan değerlendirme aşamasında ise, eylemin yarattığı etkiler incelenmektedir. Eylemin istendik olan ve olmayan yönlerinin yansımalar yapılarak değerlendirildiği bu süreçte, gelecekte ne gibi adımların atılması gerektiği üzerinde çalışılmaktadır (Johnson, 2014; Mills, 2003; Somekh, 2006). Eylem araştırmasını diğer araştırma modellerinden ayıran temel özellikler arasında, araştırmayı yapma sürecinde ve değerlendirme aşamasında yeni bir müdahale edebilme ve sürecin sonlandırılmasına karar verilene dek bu şekilde devam edilebilmesi sayılabilir (Somekh, 2006).

Hopkins (1985)’e göre ise özellikle eğitim ortamlarında yürütülen, öğretmenlerin sınıf araştırmaları yaparken izlemesi gereken süreç ile ilgili kriterler ise şöyle sıralanabilir:

- Öğretmenin birincil rolü herhangi bir araştırma projesine müdahale etmeden ya da okul taahhüdünü bozmadan öğretmektir.
- Veri toplama yöntemleri öğretmenin fazla zamanı almamalıdır.

- Öğretmenlerin hipotezlerini test etmek için kullandığı yöntemler güvenilir olmalı ve sınıfa uygun olarak seçilmelidir. Öğretmen çalışma kapsamında araştırma sorusunda kararlı olmalıdır.
- Öğretmen araştırma yaparken etik prosedürleri takip edilmelidir.
- Bir okul ortamı yaratmak ve ortak bir vizyon yürütme anlayışı içinde yapılmalıdır.

7. Eğitim Ortamında Eylem Araştırmasının Yararları

Bu noktada üzerinde durulması gereken, eğitim sürecindeki değişim ve iyileşme etkinliklerinde, öğretmenin içinde bulunduğu eğitimsel sürecin değişiminde belirleyici rol oynaması ile ilgilidir. Eylem araştırması doğası gereği araştırmacı öğretmenlerin sıklıkla kullandığı bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumun en temel nedeni öğretmenlerin kendi yaşadıkları olaylar çerçevesinde karşılaştıkları problemleri çözme isteğinin uygulamalı olarak deneyimlenebilmesidir. Eylem araştırması aracılığıyla öğretmenler kendi öğretmenlik deneyimlerini izleme ve geliştirme olanağı elde ederler (Sagor, 2000; Mertler ve Charles, 2008). Araştırma süreci öğretmenin günlük etkinliklerine bağlı kalarak araştırma sürecinin dinamiklerinde bir takım esneklikler gösterebilen, küçük adımlar aracılığıyla değişim yaratabilen, daha derin kavramayı ve anlamlı sonuçlar elde etmeyi hedefleyen farklı döngüler üzerine kuruludur (İnan, 2011). Ayrıca öğretmen bu süreç içerisinde aradığı sorulara cevap bulmanın yanında kendi deneyimleri hakkında da bilgi edinebilir (Norton, 2009).

Eylem araştırması; öğretmen, yönetici vb. uygulayıcıların kendi durumlarını veya yaşadıkları sorunları tanımlama, değiştirme ve geliştirme amacıyla bilimsel araştırma süreçleri kapsamında diğer uygulayıcılarla iş birliğinde bulunarak yaptıkları araştırmalardır (Beyhan, 2013: 68). Eğitim çalışmalarında araştırmacı olan öğretmenler ve alıcı konumunda olan öğrenciler eylem araştırmasından birçok fayda sağlayabilirler. Gay ve Airasian (2003)'e göre öğretmenlerin bu süreçten elde ettiği faydalar şöyle sıralanabilir:

- Öğretmenler yeni yollarla kendi uygulamalarını araştırır, öğrencilerini daha derinden inceleyerek başarısız olduğu durumları tespit edebilir.
- Öğrencilerin daha iyi anlayabilmelerini sağlar ve öğrenme öğretme sürecindeki öğretmen öğrenci rollerini geliştirir.
- Sınıfında veya sınıflarda neye ihtiyaç olduğuna ve en iyisinin hangisi olduğuna partnerleri ile birlikte karar verir.
- Birçok durumda sorunlara çözüm bulabilmek için öğretmenlerin işbirliği ile çalışması gerekir.
- Eylem araştırması yapma konusunda öğretmenler daha isteklidir. Çünkü problemleri alanları ve değişime olan ihtiyacı fark edebilir.
- Eylem araştırmaları sistematik bir süreçtir ve stratejileri yaygın olarak kullanılabilir.
- Eylem araştırması yürüten öğretmenler için mesleki gelişim sağlar.

- Öğretmen bireysel ya da okul temelli bir takım (öğrenciler, öğretmenler ve yöneticiler) kurabilir.

Okul yöneticilerinin, öğretmenlerin ve ebeveynlerin sağlam kararlar alabilmesinde eğitsel araştırmaların önemi yadsınamaz (Marzano, 2003). Özellikle eğitim yöneticileri hem uygulamada hem de kuramda bir değişim ve gelişimin uygulamalı olarak gözlemlenebilmesi yoluyla eylem araştırmasından elde ettikleri veriler sayesinde eğitim sürecini daha doğru yapılandırabilirler. Nitel araştırmanın bir şekli olan eylem araştırması kullanan araştırmacıların çoğu daha çok olasılıklı olmayan amaçlı örneklem yöntemini kullanma eğilimindedir (Uzuner, 2014: 15). Katılımcıların seçiminde, evreni temsil etme güçlerinden çok araştırma konusuyla doğrudan ilgili olup olmadıklarına bakılır (Neuman, 2012: 320; Yıldırım ve Şimşek, 2011). Dolayısıyla genellenebilir bir bilgi bulmaktan ziyade, problemlerin tespiti ve çözümü için gereken teori ve uygulamanın bulunabilmesi açısından da eğitim sürecine olumlu katkıları olduğu söylenebilir.

Eylem araştırması okula dayalı program geliştirme, mesleki gelişme, sistem planlaması, okulu yeniden yapılandırma ve bir değerlendirme aracı olarak kullanılır (Ferrance, 2000, 26). Bu genel amaç dikkate alındığında, eğitim alanında kullanımı yaygınlık kazanan eylem araştırması yönteminin, bu alana dair temel amacını, bireyin öğretim uygulamalarını geliştirmek veya okulun işlevini artırmaktır (Uzuner ve Girgin, 20014: 26). Ayrıca okulun ve o okul içerisinde sağlanan eğitimin kalitesinin yükseltilmesinde sağladığı yararın yanı sıra bu çalışmalara katılan öğretmenlerin öğretmenliğe dair mesleki bilgi ve deneyimlerinin çeşitlenmesi ve zenginleşmesine de katkı sağlar (Altrichter, Posch ve Somekh, 2000). Böylesi bir katkının, öğretmenin gelişimi ve okulun iyileşmesi arasında döngüsel bir nedensellik çerçevesinde gerçekleştiği öne sürülebilir: Öğretmene sağladığı yarar, okula sunduğu yarar gibi. Öğretmenin sınıfında veya okulda karşılaştığı zorlukları giderebilmesinde, okulundaki diğer öğretmen veya yöneticiler ile işbirliği yapması kurum içerisinde bir birlik de sağlayabilir. Ancak bu tip bir çalışma şekli, kişiler arası anlaşmazlık ya da ast üst ilişkilerinde yaşanabilecek bir takım sorunları da beraberinde getirebilir. Sürecin doğru yapılandırılması ve yürütülmesi bu anlamda büyük önem taşımaktadır.

Tartışma ve Sonuç

Eğitim sisteminin geliştirilmesi, uygulamada karşılaşılan sorunların ve çözüm yollarının neler olduğunun belirlenmesi, eğitim sistemimizi güncel ve işlevsel kılabilecek bir takım düzenlemeler yapabilmeyi gerektirmektedir. Bu anlamda süreci planlayabilen ve yürütebilen eğitim uzmanlarının -özellikle öğretmenlerin- sayısının artması gerekmektedir (Aksoy, 2003). Gerek ülkemizde gerekse yurtdışında yapılan eğitim araştırmaları incelendiğinde -özellikle son dönemlerde- daha yaygın olarak eylem araştırması yönteminin kullanıldığı söylenebilir. Bu çalışmaların okullarda uygulayıcı konumunda olan öğretmen ve yöneticilere kıyasla akademisyenler tarafından daha çok kullanıldığı görülmektedir (Beyhan, 2013).

Eylem araştırmaları, bir olaya, kuruma veya kişilere özgü sorunları ele almaktadır. Bir sınıfta, okulda ya da bölgede yaşanan problemlerin çözümlenebilmesi için süreç içerisinde yer alan paydaşların işbirliği içinde çalışmaları gerekebilir. Eylem araştırması sayesinde öğretmen sınıfındaki öğrencileri derinlemesine tanıyabilir, kendine eleştirel gözle bakabilir, işbirliğinde bulunabilir ve yeni teknikler geliştirerek öğrencilerin anlama

düzeylelerine olumlu katkıda bulunabilir. Ayrıca yaşadığı tecrübeleri benzer sorunlar yaşayan öğretmenler ile paylaşarak onlara yardımcı olabilir. Böylece diğer öğretmenlerle iletişime geçmesi, sınıf içerisinde yaşanabilecek bir probleme çözüm bulabilmek adına yaratıcı düşünme becerilerini de geliştirme olanağı sunar.

Türk Milli Eğitim Sistemi'nde, değişimin yukarıdan aşağıya biçimlenen bir geleneği sürdürmesine rağmen, değişimin aşağıdan yukarıya doğru tetiklenmesinin gerekliliği açıktır (Erdoğan, 2002). Öğretmenin bu değişimi yaratabilme çabasının teşviki ve desteklenmesi, hem öğretmenin araştırmacı bir ruha sahip olmasını sağlar hem de öğrencileri ve meslektaşları ile olumlu ilişkiler kurarak "zümre" toplantılarındaki amaçlanan birlikteliğe bir katkı sağlar. Bu anlamda eylem araştırmasının öğretmen eğitiminin bir parçası olarak öne çıkarılması gerektiği gayet açıktır.

Ayrıca eylem araştırması doğası gereği örgütsel öğrenmeyi teşvik etmek için de çok uygundur (Popplewell ve Hayman, 2012: 5). Örgüt içerisinde sadece kendi tecrübelerinden faydalanan ve kendilerini geliştirme konusunda istekli olmayan öğretmenlerin yanında keyfi öğrenen öğretmenler ile öğrenmeye açık olan öğretmenlerin de olduğu söylenebilir (Turhan, Karabatak ve Polat, 2014). Bu bağlamda özellikle sadece kendi tecrübelerini esas alan öğretmenlerin bu yöntem hakkında bilgilendirilmesi, hizmet içi eğitimler alması, uygulamalı örneklere ulaşabilmesi ve bu yöntemin avantajları hakkında bilgilendirilmesi ile bu tür çalışmaların sayısı arttırılabilir. Son olarak eğitim çalışmalarının doğası gereği eylem araştırmasına çok uygun olduğu söylenebilir. Hem eğitim sürecinde yaşanabilecek bir problemi çözüme kavuşturabilmeyi sağlar hem de öğrencilere kazandırılması istenen beceri veya davranışların gelişimine katkı sağlayabilecek programların hazırlanması ile işlevsel bir amaca hizmet eder. Ayrıca sorunlarını sistematik bir şekilde yürüttükleri araştırmalardan elde ettikleri verilere dayandıran öğretmen ve yöneticilerin karar sürecindeki etkisi de artar (Aksoy, 2003). Bu çalışmada, eğitim araştırmalarında özellikle akademisyenler tarafından yaygın olarak kullanılan eylem araştırması yöntemi hakkında bilgi verilerek, eğitim araştırmalarındaki yansımaları aktarılmaya çalışılmıştır. Teori ve pratiği buluşturma şansının yüksek olması (Elliot, 1991), eğitim-öğretimin daha nitelikli olmasına ve öğretmenin mesleki gelişimine olumlu katkılar sunduğu söylenebilir.

Kaynakça

- Adelman, Clem. (1993) Kurt Lewin and the Origins of Action Research, *Educational Action Research*, (1), 7-24.
- Ahmed, Jashim Uddin. (2009). Action research: A new look, *KASBIT Business Journal*, 2(1-2), 19-32.
- Aksoy, Naciye. (2003). Eylem araştırması: Eğitimsel uygulamaları iyileştirme ve değiştirmede kullanılacak bir yöntem. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 9(4), 474-489.
- Altrichter, Herbert, Feldman, Allan, Posch, Peter ve Somekh, Bridget. (2000). *Teachers Investigate Their Work: An Introduction To Methods of Action Research*, Routledge: New York.
- Balci, Ali. (1997), *Sosyal Bilimlerde Araştırma*, Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Baumfield, Vivienne., Hall, Elaine., & Wall, Kate. (2013). *Action research in education*. LA: SAGE Publication.
- Berg, Bruce L. (2001). *Qualitative research methods for the social sciences* (4th ed.). Boston: Allyn and Bacon.
- Beverly, Johnson. (1993). Teacher as Researcher. ERIC Digest. (ERIC Clearinhouse on Teacher Education, Washington DC, No: ED 355205).
- Beyhan, Adem. (2013). Eğitim Örgütlerinde Eylem Araştırması, *Journal of Computer and Education Research* (ISSN: 2148-2896), 1(2), 65-89.
- Bogdan, Robert C. ve Biklen, Sari Knopp. (2003). *Qualitative research for education: An introduction to theories and methods* (4th ed.). Boston: Allyn & Bacon.
- Corey, Stephen. M., (1949) Action research, fundamental research and educational practices. *Teachers College Record*, 50, 509-514.
- Costello, Patrick J.M. (2007). *Action Research*, London: Continuum Books.
- Creswell, John W. (2012). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. Sage
- Dick, Bob, Stringer, Ernie ve Huxham, Chris. (2009). Theory in action research, *Action Research*, 7(1), 5-12.
- Elliot, John. (1991). *Action research for educational change*. McGraw-Hill Education (UK).
- Erdoğan, İrfan. (2002). *Eğitimde Değişim Yönetimi*, Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Ferrance, Eileen. (2000). *Themes in Education: Action Research*, The Education Alliance: Brown University, Providence, Rhode Island.
- Gay, Lorraine R. ve Airasian, Peter. (2003). *Education research. Competencies for Analysis and Applications*, New Jersey: Prentice Hall. Glanz, Jeffrey. (1999). A Primer on Action Research for the School Administrators. *The Clearing House*, 72(5), 301 -304.
- Glickman, Carl. D. (1990). *Supervision in transition: A developmental approach*. (2nd ed.). Boston: Allyn & Bacon.

- Grant, Suzanne (2007). Learning through 'being' and 'doing', *Action Research*, 5(3), 265-274.
- Greenwood J.Davydd ve Levin,Morten. (2007). Introduction to action research: social research for social change. (2. edition). USA: Sage Publications.
- Hensen, Kenneth. T. (1996). Teachers as researcher. In. J. Skula (Ed.), *Handbook of Research on Teacher Education*. (2nd edition, s: 53-66). New York: Macmillan.
- Hopkins, David. (1985). *A teacher's guide to classroom reasearch*, Philadelphia: Open University Press.
- İnan, Gamze. (2011). Eylem araştırması: Eğitimde değişimin yaratılmasında öğretmenin gücü, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 481-486.
- Järvinen, Pertti. (2009). On various characteristics of action research. In A paper presented in the IRIS32 Conference in Molde, Norway.
- Johnson, Andrew P. (2014). Eylem araştırması el kitabı. *Çeviri Ed. Uzuner Y, Anay M*). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kemmis, Stephen. (1980), *Action Research in Retrospect and Prospect*, ERIC database, 1-22.
- Kemmis, Stephen ve McTaggart, Robin. (1988). *The action research planner*. Geelong, Australia: Deakin University Press.
- Kemmis, Stephen. (1993). *Action research and social movement. education policy analysis archives*, 1, 1.
- Köklü, Nilgün (2001). Eğitim eylem araştırması - öğretmen araştırması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 34(1-2), 35-43.
- Kuzu, Abdullah. (2009). Öğretmen yetiştirme ve mesleki gelişimde eylem araştırması. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 425-433.
- Küçüker, Gülten Feryal ve Selvi, Kıymet. (2016). İlkokul Öğrencilerinin Kendi Kendine Öğrenme Becerilerinin Geliştirilmesine Yönelik Öğretici Destekli Bir Model (İÖDKKÖM) Önerisi, *Eğitim ve Bilim, Erken Görünüm*, 1-32 , DOI: 10.15390/EB.2016.4933.
- Lewin, Kurt. (1946). Action research and minority problems. *Journal of social issues*, 2(4), 34-46. Mac Naughton, Glenda., Hughes, Patrick., & Smith, Kylie. (Eds.). (2009). *Young children as active citizens: Principles, policies and pedagogies*. Cambridge Scholars Publishing.
- Marzano, Robert J. (2003). *What works in schools: Translating research into action*. ASCD.
- Masters, Janet. (1995). The History Of Action Research. In I. Hughes (Ed) *Action Research Electronic Reader*, The University Of Sydney, On-Line [Http://Www.Behs.Cchs.Usyd.Edu.Au/Arow/Reader/Rmasters.Htm](http://www.Behs.Cchs.Usyd.Edu.Au/Arow/Reader/Rmasters.Htm), 05.02.2016 Tarihinde Alınmıştır.
- McNiff, Jean. (1988). *Action Research, Principles and Practice*, Routledge.

- Mertler, Craig A ve Charles, Carol M., (2008). Introduction To Education Research. Allyn & Bacon: Boston, Mass.
- Mills, Geoffrey E. (2003). Action research: A guide for the teacher researcher. (2nd ed.). Upper Saddle River, NJ: Merrill Prentice Hall.
- Neuman, W. Lawrence. (2012). Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar I-II. Cilt 5. Basım, İstanbul: Yayın Odası.
- Norton, Lin S. (2009). Action Research In Teaching And Learning: A Practical Guide To Conducting Pedagogical Research In Universities. Routledge: London.
- Popplewell, Rowan ve Hayman, Rachel. (2012). Where, how and why are action research approaches used by international development non-governmental organisations. Briefing Paper, 32.
- Sagor, Richard. (2000). Guiding school improvement with action research. USA: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Somekh, Bridget. (2006). Constructing intercultural knowledge and understanding through collaborative action research. Teachers and Teaching: theory and practice, 12(1), 87-106.
- Stringer, Ernest. T. (2004). Action research in education. Upper Saddle River, NJ: Pearson/Merrill/Prentice Hall.
- Stringer, Ernest. (2008). Action research in education (2nd ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson.
- Susman, Gerald I., ve Evered, Roger D. (1978). An assessment of the scientific merits of action research. Administrative science quarterly, 582-603.
- Turhan, Muhammed, Karabatak, Songül, ve Polat, Murat. (2014). Okullarda Örgütsel Öğrenme Engellerinin Vignette Tekniği İle İncelenmesi. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 10(1), 66-83.
- Uzuner, Yıldız. (2005). Baş Makale: Özel eğitimden örneklerle eylem araştırmaları. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 6(2), 1-12.
- Uzuner, Yıldız. (2014). Eylem araştırmasına giriş. Y. Uzuner ve M. Özten Anay (Çev. Ed.), Eylem araştırması el kitabı (s. 1-12). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Uzuner, Yıldız ve Girgin, Ümit. (2014). Eylem araştırmasına giriş. Y. Uzuner ve M. Özten Anay (Çev. Ed.), Eylem araştırması el kitabı (s. 19-25). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yıldırım, Ali ve Şimşek, Hasan. (2011). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (8. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yuladı, Cahit ve Doğan, Salih. (2009), Eylem Araştırmasının Eğitimde Kullanımı, Ekev Akademi Dergisi 13(40), 105-122.